

५९ श्यावाश्व आत्रेयः। मरुतः। जगती, ८ त्रिष्टुप्।

प्र वः स्पळक्रन्सुविताय दावनेऽर्चा दिवे प्र पृथिव्या ऋतं भरे।

उक्षन्ते अश्वान्तरुषन्त आ रजोऽनु स्वं भानुं श्रथयन्ते अण्वैः ॥ ५.०५९.०१

वः- युष्मभ्यम्। स्पट्- स्पष्टा। सुविताय- सुष्ठु प्राप्तव्याय। दावने- हव्यदानाय। अक्रन्- स्तौति। दिवे पृथिव्याः- द्यावापृथिवीभ्याम्। अर्च- नमस्कुरु। ऋतम्- तयोः प्रकृतिनियतिम्। भरे- सम्पादयामि। अश्वान्- प्राणप्रणाळीः। उक्षन्ते- रसेण सिञ्चन्ति। रजः- अन्तरिक्षम्। आ- समन्तात्। तरुषन्त- तरन्ति। स्वम्- स्वकीयम्। भानुम्- प्रकाशम्। अण्वैः- मेघैः। अनु श्रथयन्ते- अनुश्रथयन्ति ॥१॥

अमादिषां भियसा भूमिरेजति नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती।

दूरेदृशो ये चितयन्त एमभिरन्तर्महे विदथे येतिरे नरः ॥ ५.०५९.०२

एषाम्- एतेषाम्। अमात्- बलात्। भियसा- भयं प्राप्नुवन्ती। पूर्णा- वस्तुपूर्णा। नौः- नौका। व्यथिः- व्यथां प्राप्य। यती- सरन्ती। न- इव। भूमिः- पृथिवी। एजति- कम्पते। दूरेदृशः- दूरवर्तिनः। ये। एमभिः- स्वगतिभिः। चितयन्त- ज्ञायन्ते। अन्तः- द्यावापृथिव्योरन्तराले। महे- महते सौभगाय। विदथे- यज्ञे। नरः- नेतारः। येतिरे- यतन्ते ॥२॥

गवामिव श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षू रजसो विसर्जने।

अत्या इव सुभ्वश्चारवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः ॥ ५.०५९.०३

गवाम्- धेनूनाम्। शृङ्गमिव। उत्तमम्- श्रेष्ठं उष्णीषादिकम्। श्रियसे- शोभनाय धारयथ। सूर्यः- सविता। चक्षुः- स्वज्योतिषा चक्षुरिन्द्रियम्। न- इव। रजसः- उदकस्य। विसर्जने निमित्ते। शक्तिं धारयथ। अत्या इव- अश्वा इव। सुभ्वः- सुष्ठु भूताः। चारवः- कल्याणाः। स्थन- भवथ। नरः- नेतारः। मर्या इव- मर्त्या इव। श्रियसे- मङ्गलाय। चेतथ- प्रज्ञाता भवथ ॥३॥

को वो महान्ति महतामुदश्वत्कस्काव्या मरुतः को ह पौस्या।

यूयं ह भूमिं किरणं न रेजथ प्र यद्भरध्वे सुविताय दानवे ॥ ५.०५९.०४

कः। वः- युष्माकम्। महतां महान्ति। उदश्वत्- अनुभविष्यति। कः। काव्या- दर्शनानि अनुभविष्यति। मरुतः। कः। पौस्या- वीर्याणि प्राप्स्यन्ति। यूयम्। भूमिम्- पृथिवीम्। किरणम्- रश्मिम्। इव। रेजथ- कम्पयथ। सुविताय दानवे- शोभनदानाय। प्र- प्रकर्षेण। भरध्वे- भरथ ॥४॥

अश्वा इवेदरुषासः सबन्धवः शूरा इव प्रयुधः प्रोत युयुधुः।

मर्या इव सुवृधो वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः ॥ ५.०५९.०५

अश्वाः- तुरगाः। इव। अरुषाः- रोचमानाः। सबन्धवः- नियमिताः। शूरा इव- वीरा इव। प्रयुधः- प्रकर्षेण योद्धारः। उत- अपि च। प्र युयुधुः- प्रकर्षेण युध्यन्ते। सुवृधः- शोभनवर्धनाः। मर्या इव- मर्त्या इव। ववृधुः। वृष्टिभिः। सूर्यस्य। चक्षुः- तेजः सङ्घम्। प्र- प्रकर्षेण। मिनन्ति- आच्छादयन्तीति भावः ॥५॥

ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उद्भिदोऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः।

सुजातासो जनुषा पृश्निमातरो दिवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन ॥ ५.०५९.०६

ते- अमी। अज्येष्ठाः अकनिष्ठासः अमध्यमासः- समा इति भावः। उद्भिदः- उद्भेदकाः। महसा- स्वमाहात्म्येन। ववृधुः। जनुषा- जन्मना। सुजातासः- सुष्ठूद्भूताः। पृश्निमातरः- अन्तरिक्षजाः। दिवो मर्याः- दिव्याः। नः- अस्मान्। अच्छ- अभिलक्ष्य। आ जिगातन- आगच्छत ॥६॥

वयो न ये श्रेणीः पशुरोजसान्तान्दिवो बृहतः सानुनस्परि।

अश्वास एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूरचुच्यवुः ॥ ५.०५९.०७

ये। वयो नश्रेणीः- पक्षिपंक्तय इव। ओजसा- बलेन। दिवः अन्तान्- नभस उत्कृष्टभागान्। बृहतः- महतः। सानुनस्परि- समुन्नतप्रदेशस्य उपरि। पशुः- अपतन्। उभये- देवा मर्त्याः। यथा विदुः-

यथा जानन्ति तथा । एषाम्- एतेषाम् । अश्वासः- गौराश्वाः सरन्ति । पर्वतस्य- मेघस्य । नभनून्-
उदकानीति सायणः । अच्युच्युवुः- अचालयन् ॥७॥

मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उषसौ यतन्ताम् ।

आचुच्यवुर्दिव्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतौ गृणानाः ॥ ५.०५९.०८

नः- अस्मभ्यम् । अदितिः- अखण्डप्रकृतिः । द्यौः । वीतये- अनुभूतये । मिमातु- वृष्टिं निर्मिमातु ।

दानुचित्राः- चित्रदानाः । उषसः । सम्- सम्यक् । यतन्ताम्- यत्नं कुर्वन्तु । एते- इमे । दिव्यम्-

अन्तरिक्षस्थम् । कोशम्- मेघम् । आ- समन्तात् । अच्युच्युवुः- अकम्पयन् । ऋषे- कवे ।

गृणानाः- त्वया स्तूयमाना मरुतः । रुद्रस्य- रुद्रजाः । मरुत एवं कुर्वन्ति ॥८॥